ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Պետերբուրգում վախճանված՝ հայոց եկեղեցու երէցփոխ

ՂԱԶԱՐՈՍ ՍՎԷՃՆԻԿԵԱՆՑԻ

այրին, Անթառամ Սվէչնիկեանց եւ նրա որդիներ՝ Յովսէփ եւ Յարութիւն Սվէչնիկեանցները յայտնում են իրանց սրտագին շնորհակալութիւնը այն բոլոր անձանց, որոնք անձամբ, պսակներով, նամակներով կամ հեռագիրներով պատուեցին հանգուցեալի յիշատակը։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կարեւոր առաջարկութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ Մամուլ. Հայոց Թատրոն. Նամակ Ախալքալաքից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ Ցուցահանդէսը։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Բժիշկ Նազարով հինգշաբթի օր, հոկտեմբերի 4-ին, մի կարեւոր առաջարկութիւն արեց կովկասեան բժշկական ժողովում։ Այն մեծ համակրութիւնը, որ ցոյց տուին ժողովականները դէպի արած առաջարկութիւնը, այն ոգեւորված խօսակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցան այդ օրվայ նիստում, պարզ ապացոյց էին, որ շօշափած հարցը կարեւոր է, որ եղած առաջարկութիւնը բոլորովին համապատասխան էր բոլորի ցանկութիւններին։ Բժիշկ Նազարով առաջարկեց խնդրամատոյց լինել բարձր իշխանութեան առաջ՝ մտցնելու Կովկասում զեմստվօյի հիմնարկութիւնները։

Զեկուցանողը նայեց հարցի վրա բժշկական տեսակէտից։ Նա նկարագրեց թէ ինչպէս է կազմակերպված բժշկական օգնութեան գործը այն նահանգներում, ուր մտցրված են և երկար տարիների ընթացքում գործել է զեմստվօն իր հիմնարկութիւններով։ Նրա արած համեմատութիւններից պարզվեց, որ այն նահանգները, ուր կայ զեմստվօ, ունեն մեծ թւով բժիշկներ և խնամւում են մեծ քանակութեամբ հիւանդներին։ Մինչդեռ Քութայիսի նահանգում պահվում են ութ բժիշկներ, Ռուսաստանի կենտրոնական նահանգներում նոյն ծախքերով պահվում են հինգ վեց անգամ աւելի բժիշկներ՝ 40—60 բժիշկ և աւելի։ Մինչդեռ Քութայիսի նահանգում հիւանդների համար կան 32 մահճակալ, Նիժեգորոդեան նահանգում մշտապէս գոյութիւն ունեն 770 մահճակալ։ Զեմստվօն տալիս է բժիշկների և հիւանդների համար մի շարք յարմարութիւններ և բաւարար կերպով կազմակերպել է դեղատների և դեղեր հայթայթելու գործը։ Զեմստվօն շարունակում է բժշկական օգնութեան ընդարձակելու և լայն զարգացնելու գործը, լաւ հասկանալով, որ եղածը դեռ քիչ է և անկարող է իրական պահանջներին լիովին բաւարարութիւն տալու։

Անկասկած, զեմստվօյի հիմնարկութիւնները կարողութիւն կը տան և կովկասեան նահանգներում աւելի բաւարար կերպով կազմակերպելու բժշկութեան օգնութեան գործը, քան կայ ներկայումս և դնել նրան կանոնաւոր և լայն զարգացման շաւղի վրա։ Այդ պատճառով ցանկալի է, որ օր առաջ այդ հիմնարկութիւնները մտցնվէին և մեր երկրում, ուր վաղուց գանգատներ են լսվում գաւառների առողջապահական կարիքների և ներկայ անմխիթար վիճակի մասին։

Բժշկական ժողովը ողջունեց բժիշկ Նազարովի առաջարկը ոգեւորված ծափահարութիւններով և միաձայն որոշմամբ հաւանութիւն տուեց նրա արած առաջարկութեան։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Վրացի անխոնջ հայրենասէր պ. Խախանով այս տարի մանաւանդ ողողում է ռուսաց լրագրութիւնը իր գիտնական-հայրենասիրական յօդուածներով։ Կարելի է, ճիշդ ասած, զարմանալ այն անհագին բեղմնաւորութեան վրա, որ ցոյց է տալիս պ. Խախանովի գրիչը։ Համարձակ կարելի է ասել, որ Ռուսաստանի մէջ չը կայ մի լրագիր, ամսագիր կամ այլ պարբերական հրատարակութիւն, ուր տպված չը լինի պ. Խախանովի անթիւ յօդուածներից մէկն ու մէկը։ Գովում ենք այդ եռանդը։ Բայց չենք կարող չարձանագրել այստեղ, թէ պարոնը իր չափազանց եռանդի մէջ, իր փրփրած ազգամոլութեան մէջ, չէ նկատում, որ արատաւորվում է այն գիտութիւնը, որի անունից խօսում է ամեն տեղ։ Այսպէս ահա, «Кавказъ» լրագրում նա խօսում է վրացի լուսաւորչականների մասին։ Հետաքրքրական հարց է։ Որ վրացիների մէջ պատմական անցեալից կարող են մնացած լինել լուսաւորչական եկեղեցուն պատկանող անհատներ, դա հաւանականութիւնից դուրս չէ։ Բայց ինչպէս է ապացուցանում գիտնական պրոֆէսորը այդ հանգամանքը։ Ապացոյցները նա խոստանում է բերել մի ուրիշ անգամ. բայց մենք կարող ենք չը սպասել դրանց, ներկայ յօդուածում էլ կան այնպիսի գոհարներ, որոնք շատ լաւ ցոյց են տալիս, թէ ինչեր կարող է անել տալ փրփրած ազգամոլութիւնը։

Նախ եւ առաջ չնշտենք մի հանգամանք։ Պ. Խախանովի համար վրացիները չեն բաժանվել հայոց եկեղեցուց, այլ հայերն են բաժանվել վրաց եկեղեցուց։ Սա, անշուշտ, մի նորութիւն է, որ պատիւ է բերում պ. Խախանովի հայրենասիրութեանը։ Մեղք չէր լինի, ի հարկէ, եթէ այդպէս էլ պատահած լինէր. բայց հօ մենք, չնշտելով այս հանգամանքը, վրացի հայրենասէրների փառքը կողոպտել չենք ուզում—մեզ համար ոչինչ փառք չը կայ այն հանգամանքի մէջ, թէ ով է ում եկեղեցուց բաժանվել։ Բայց մենք բերում ենք այս փաստը, որովհետեւ խղճում ենք այն գիտութիւնը, որի ներկայացուցիչ է իրան համարում Լազարեան ճեմարանի պրոֆէսորը։ Գոնէ հանգիստ թողնէին այդ գիտութիւնը, որ ոչինչ գործ չունի եւ չէ կարող ունենալ փրփրած կամ ոչ—փրփրած հայրենամոլութեան հետ։

Դիմենք ուրիշ գոհարներին։ Պ. Խախանով ապացուցանում է վրացի լուսաւորչականների գոյութիւնը եւ նրանով, որ հայ եկեղեցի գնացողներից մի քանիսը վրացական անուններ եւ ազգանուններ ունեն։ Չը գիտենք թէ այդ ո՞ր գիտութիւնն է այդքան ջախջախիչ փաստ տալիս պ. Խախանովի ձեռքը եւ հարկաւոր էլ չէ իմանալ, որովհետեւ ամեն անհեթեթութիւն չէ կարող գիտութեան անունը կրել։ Այստեղ մենք կարող ենք միայն զուարճանալ պ. պրոֆէսորի սաստիկ մեծ գիւտով։ Նրա ասելով «Մայսու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

XV

Հարստութեան հետ միասին Բագւում բուն են դրել նաեւ աղքատութիւնն ու անբարոյականութիւնը։ Եթէ առաջ ապօրէն ծնունդները բացառիկ դէպքեր էին կազմում, վերջին ժամանակներս դրանք արդէն սովորական երեւոյթ են դարձել։ Ահա այդ պատճառով տարէցտարի աւելանում է «ընկեցիկ երեխաների» կամ ուրիշ խօսքով ասած՝ «անհայր, անմայր էակների» թիւը։ Հասարակութիւնն անտարբեր մնալ չէր կարող։ Հարկաւոր էր բարեգործութեամբ գէթ մասամբ ծածկել ներկայ սոցիալական պայմանների արդիւնքը, հարկաւոր էր խնամել-մեծացնել այդ թշուառներին։ Եւ Բագուն 1898 թ. հիմնում է «ընկեցիկ երեխաների ապաստարանը» (пріютъ подкидышей), որտեղ խնամվում են ոչ միայն ապօրէնի, այլ եւ աղքատ ծնողների եւ յատկապէս ծծմայրերի զաւակները։

Անցեալ 1900 թուականին ապաստարանում եղել են ընդամենը 239 իսկական սաներ *), որոնցից տարվայ ընթացքում մեռել են 59 հոգի կամ ամբողջ թւի 24,68%-ը։ Ծծմայրերի երեխաներից նոյն ժամանակաշրջանում խնամվել են 101 հոգի, որոնցից 25-ը տարվայ ընթացքում մեռել են։

Այդ տարի քաղաքը ապաստարանի վրա ծախսել է 14,120 ռուբլի։

Բագուի նման մարդաշատ եւ վաճառաշահ քաղաքին աւելի քան անհրաժեշտ էր ունենալ մի «ծ ն ն դ ա բ ե ր ա կ ա ն ա պ ա ս տ ա ր ա ն», որովհետեւ նրա ազգաբնակութեան միստուար մասը բաղկացած է աղքատ դասակարգից, որ անկարող է իր սեփական միջոցներով բժշկա-

*) С. Ивановъ. „Пріютъ подкидышей въ Баку“.

կան օգնութեան դիմել։

Թշուառ կանայք անօգնական տանջվում էին երկունքի ցաւերով, անձնատուր էին լինում պատահական դայեակների հաճոյքին եւ շատ անգամ զոհ գնում նրանց տգիտութեանը։

Ահա այդ չարիքի առաջն առնելու համար Բագուն 1897 թ. հիմնեց «ծննդաբերական ապաստարանը», որից անվճար օգտվել կարող են չքաւորութեան մէջ գտնվող ծննդական կանայք։

Հիմնարկութեան օրից—(1897 թ. յունիսի 17)—մինչեւ 1901 թ. յունվար ամիսը ապաստարանից օգտվել են ընդամենը 2188 կանայք, որոնք ըստ ազգութեան դասաւորված են եղել հետեւեալ ձեւով։

Ռուս	կանայք	1678	հոգի կամ	76,7%
Գերմանացի	»	186	»	8,5%
Հայ	»	126	»	5,8%
Հրէայ	»	82	»	3,7%
Թաթար	»	51	»	2,3%
Լեհացի	»	29	»	1,3%
Վրացի	»	22	»	1 %
Միւս ազգութ.	»	16	»	0,7%

Բացի դրանից ապաստարանն իր շրջիկ մանկաբարձուհիների միջոցով օգնութիւն է հասցրել 360 ծննդական կանանց իրանց տներում։

Այդ բոլորը քաղաքին ծախս է պատճառել ընդամենը 31,820 ռուբլի։

Ցուցադրած դիագրամներից չորսում արձանագրված են բաւական հետաքրքիր տեղեկութիւններ այդ ապաստարանի գործունէութեան ու ծախսերի մասին։

Ընդհանուր առմամբ Բագուի ամբողջ բաժինն աչքի է ընկնում իր կանոնաւոր կազմակերպութեամբ, առարկաների համաչափ դասաւորութեամբ եւ համապատասխան վիճագրական թւերով ու տեղեկութիւններով։

Այդտեղ ցուցադրած առարկաների մէջ գերակշռող տեղը բռնում են հասարակական հիմնարկութիւնները, որոնք միայն արտաքինի վրա ուշք դարձնող դիտողին կարող են շլացնել իրանց մեծաքանակ ծախսերով ու կատարելագործված կազմակերպութեամբ։ Սակայն եթէ այդ հիմնարկութիւնները, հասարակական բարեգործութեան անունով ծախսվող այդ գումարները համեմատենք Բագուի մեծութեան, նրա ազգաբնակութեան քանակութեան եւ տեղական տնտեսական պայմանների հետ, այն ժամանակ կը տեսնենք, որ դրանք միայն ողորմելի փշրանքներ են, միայն աննշան կոպէկներ են, որ հազարների ու միլլիոնների հետ խաղացող դասակարգը շպրտում է աշխատաւոր, բայց կարիքների ծանրութեան տակ ճնշված դասակարգին։

Վաճառաշահ Բագուն դեռ շատ բան ունի անելու այդ ուղղութեամբ...

Վերջացնելով մեր խօսքը այդ բաժնի մասին, աւելորդ չենք համարում մի քանի խօսք Բագուի մահմեդական դպրոցների—մ ե կ թ ե բ ի ն ե ր ի մասին ասել։ Այդ դպրոցներն իրանց ամբողջ կազմակերպութեամբ շատ նման են Թիւրքիայի եւ Պարսկաստանի դպրոցներին, ուստի մի որոշ հետաքրքրութիւն են ներկայացնում հայ ընթերցողների համար։

Մեկթեբիններն ընդհանրապէս ներկայացնում են ստորին դպրոցներ, որոնց մէջ գրագիտութիւն են սովորեցնում։ Բագուի մեկթեբինների թիւը հասնում է 25-ի, որոնցից մի մասը տեղական մզկիթներին կից են, իսկ միւս մասը առանձնակի։ Նրանց ղեկավարներն են զանազան կրթութեան տէր մօլլաները։

Բոլոր մեկթեբիններից 23-ը շիաներին են պատկանում, իսկ 2-ը սիւննիներին։ Այդ դպրոցներում սովորող աշակերտների թիւը հասնում է 1188-ի *)։

Բայց որքան նման են մեկթեբինները իսկական դպրոցների... Նրանց մէջ չը կան կանոնաւոր սեղան—աթոռներ, չը կան ուսումնական պիտոյքներ։ Աշակերտները նստում են ծալապատիկ, փռած խսիրների վրա։ Շատերն իրանց սեփական մինդարներն ունեն։

Որոշ դասեր ու դասամիջոցներ չը կան։ Դուրս գնալու համար աշակերտը խնդրում է

*) Врачъ Теръ Оганесьянцъ: „Мектебы въ Баку“.

ուսուցիչ մօլլայի թոյլտուութիւնը։ Որոշ կարգ ու հերթ պահպանելու համար դռան վերեւից կախած է մի փոքրիկ տախտակ, որի մէկ երեսին գրած է «Րաֆտ»—գնաց, իսկ միւս երեսի վրա—«Ամադա»—եկաւ։ Իւրաքանչիւր աշակերտ դուրս գնալու եւ ներս մտնելու ժամանակ պիտի շուռ տայ տախտակի համապատասխան կողմը։

Խմբովին պարապմունք չը կայ։ Իւրաքանչիւր աշակերտի հետ առանձին են պարապում։ Դաս առնելուց յետոյ աշակերտները սկսում են բարձրաձայն կարդալ-սովորել, ի հարկէ իւրաքանչիւրը մի առանձին բան։ Սենեակը լցվում է մի անախորժ աղմուկով։ Բոլորը օրօրվում են եւ կարդում ծնկների վրա դրած գրքերը։

Բայց այդ գրքերի մէջ էլ ոչ մի նմանութիւն չը կայ։ Մի եւ նոյն դպրոցում գրագիտութիւնը սովորեցնում են թէ արաբերէն, թէ պարսկերէն եւ թէ փարսերէն լեզուներով։ Թէ «Ղուրանի», թէ «Ադաբիա»-ի, թէ «Գիւլիստանի», թէ «Նիսաբ-Թարասուլի» վրա եւ այլն։

Դասագրքերի ընտրութիւնը կախված է ոչ թէ մօլլայից, այլ աշակերտների տգէտ ծնողներից։ Ուսուցիչ մօլլան դրանց կամքին հակառակվել չէ կարող, որովհետեւ նիւթապէս կախում ունի նրանցից։ Նա իւրաքանչիւր աշակերտից ստանում է ամսական 40 կոպէկից մինչեւ 1 ռուբ. 50 կոպ. վարձ։

Այդ համառօտ տեղեկութիւններից էլ արդէն երեւում է, որ «մեկթեբինները» մեր հին-խալփայական դպրոցներից էլ վատ վիճակ ունեն, ուրեմն իրանց թուի մեծութեամբ երբէք նախանձ շարժել չեն կարող։

Ներկայ ցուցահանդէսի Բագուի բաժնում դրված է այդ դպրոցների եւ պարսիկ բանուորների նիստ ու կացի համառօտ նկարագրութիւնը, որ կազմել է բժ. Գ. Տէր Յովհաննիսեան։

Յանձնարարում ենք այցելուների ուշադրութեանը այդ հետաքրքիր բրօշիւրը, մանաւանդ նրա երկրորդ մասը։

Ե. Թ.

րաձէ» ազգանունը գրողը պիտի անպատճառ վրացի լինի։ Բայց մենք ունենք բժիշկ Մայսուրեանց, որ իր ազգանուան «եանց» վերջաւորութեամբ ցոյց է տալիս բոլորովին հակառակը։ Վրացիների մէջ կան «Սառաջեվ», «Սուլթանով». այդ անուններից դատելով պէտք է, որ դրանք Թուրքեր լինեն, բայց բարեբախտաբար վրացիներ են, պ. Խախանովից ոչ պակաս զուտ վրացիներ։ Ո՞վ էր Ստամբուլով, ո՞վ էր Տօպչիեվ—Թուրքեր, եթէ լսենք պ. Խախանովին։ Բայց դրանք բոլգարներ են։ Լաւ որ ոչ Թիւրքիան, ոչ Պարսկաստանը տեղեակ չեն թէ վրացի գիտնականը ինչ ահագին գիւտ է արել. Թէ չէ՝ Նրանք, հիմնվելով դրա վրա, կարող էին հայ ազգի ամբողջ կէսը, կէսից էլ աւելին իրանց սեփականութիւն հրատարակել։ Իսկ վրացիներից քչերը Թուրք կամ պարսիկ կը դառնային։ Չենք կարծում։ Ցամենայն դէպս, եթէ պ. Խախանով ազգանունների վրա հիմնված մի քանի հայեր աւելացնէր վրաց ազգի վրա, Նրա Նոյն այդ միջոցով հարիւրաւոր վրացիներ պէտք է կորվէին իրանց ազգութիւնից եւ միացվէին օտար ազգերին։ Իսկ սա, ամենաքիչը, ազգասիրութեան դէմ մի դաւաճանութիւն է։

Մնում է վերջին ահագին փաստը։ Դա դէմքն է, տիպն է։

Բաւական է, իսկապէս, համեմատել վրաց գիւղերում ապրող այսպէս անուանված հային Երեւանի Նահանգում ապրող հայի հետ, որպէս զի առանց տատանումների յայտնենք, թէ այդ մարդիկ իրանց ազգային ծագումով պատկանում են երկու առանձին ազգութիւններին։ Վրացական գիւղերի լուսաւորչականները Նոյն վրացիներն են հասակով, գանգի չափերով, աչքերի եւ մազերի գոյնով։

Ոչ, այդքանը բաւական չէ։ Բաւական է, կասենք մենք, ունենալ մի քիչ լայն հասկացողութիւն, բաւական է տեսնել եւ ուսումնասիրել մի ժողովուրդ բազմակողմանի կերպով, եւ այդ գիտնական եզրակացութիւնները օդի մէջ կը ցնդվեն։ Նախ եւ առաջ, ոչ մի գիտութիւն դեռ չէ որոշել վրացիների բուն ազգային գոյները. յայտնի չէ վրացական աչքերին միայն յատուկ մի գոյն, յայտնի չէ վրացական մազերին միայն սեփական մի գոյն եւ վրացական գանգին միայն տուած մի չափ։ Կան թուխ աչքեր ու մազեր, կան եւ չէ՛կ մազեր, կապոյտ աչքեր. ո՞ր ազգութեան են Նրանք պատկանում։ Միթէ միայն հայերին ու վրացիներին։ Բայց եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ լեռնաբնակ հայերի մէջ, Նոյն իսկ Հայաստանի կենտրոններում չատ են պատահում չէկ մազեր եւ կապոյտ աչքեր. կամ ինչո՞ւ Թիֆլիսի մէջ չատ են պատահում թուխ մազեր, թուխ աչքեր, երեսի թուխ գոյն ունեցող վրացիներ։ Ժողովուրդները այնքան խիստ ենթարկված են իրանց երկրի կլիմայական եւ աշխարհագրական պայմաններին, այնքան իրանց պատմական անցեալում խառնվել են զանազան ազգերի հետ, որ միայն գոյնով, միայն արտաքին տեսքով ազգութիւն որոշելը անպիտի մի համարձակութիւն է, որին միայն պ. Խախանովի պէս գիտնականներն են ընդունակ։

Կայ եւ լեզուի հարցը։ Պ. Խախանով ասում է, որ լուսաւորչական վրացիները խօսում են միայն վրացերէն։ Դա արդէն անբարեխղճութիւն է։ Հօ յայտնի է, որ հազարաւոր հայեր, որոնց հայութեան մասին կասկածել չէ կարող Նոյն իսկ պ. Խախանովը, մոռացել են վաղուց իրանց մայրենի լեզուն, խօսում են վրացերէն։ Բայց միթէ դրանք իսկական վրացիներ են։ Ոչ, հայեր, բայց միայն վրացախօս։

Կարծում ենք, որ բացատրութիւնների տեղիք չը կայ այլ եւս։ Վրացի չովինիստները մի ժամանակ ահագին վայնասուն էին բարձրացնում թէ հայերը սեփականացնում են Նրանց վանքերը, եկեղեցիները։ Այժմ աւելի առաջ է գնում այդ չովինիզմը. Նա արդէն կենդանի մարդկանց վրա է թաթ դնում։ Մի օր Նա, անչուշտ, կը հրատարակէ, որ Վրաստանում ապրող ամբողջ հայութիւնը, որ խօսում է վրացերէն լեզուով, հայ չէ, այլ վրացի։ Ի՞նչ մեծ մխիթարութիւն փրփրած ազգամոլութեան համար, մանաւանդ երբ Նրա թեւ ու թիկունք է դառնում պ. Խախանովի զարմանալի մեծ գիտութիւնը։—Ահ, խեղճ գիտութիւն...

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

—

«Կառապան Հենշէլ» դրամա 5 գործողութեամբ Գ. Հաուպտմանի

—

(Շարունակութիւն)

Հաուպտման՝ ինչպէս առհասարակ իր դրամաների մեծ մասի՝ այնպէս էլ «Կառապան Հէնշէլի» գործողութեան տեղը իր հայրենիք, ծննդավայրն է ընտրել։ Հասկանալի է, որ Նա հայրենիքի յիշողութիւնները կենդանի եւ վառ գոյներով պիտի Ներկայացնէր։ Այս կենդանութիւնն աւելի աչխուժանում, աւելի յափշտակիչ է դառնում մանաւանդ այն պատճառով, որ դրաման չլէզիական բարբառով է գրված՝ ինչպէս եւ «Ջուլհակները» սկզբում, որ յետոյ գրական լեզուի վերածվեց։ Այս հանգամանքն ինքն ըստ ինքեան բաւարար էր, որ Նատուրալիզմի երդուեալ թշնամիները ուժեղ վայնասուն բարձրացնէին։ «Հանէլէի» եւ «Խորտակված զանգակի» ռոմանտիզմից յետոյ այսպիսի մի ոճ, բնական է, Նրանց չատ անդուրեկան կերեւար. Հաուպտմանին Նրանք յայտարարեցին տատանվող, անհաստատ, անհետեւողական եւ այլն։ «Կառապան Հէնչէլ» ինչքան ոճով մօտ է «Ջուլհակներին», բովանդակութեամբ, սակայն բաւականաչափ հեռու է Նրանից։ Այստեղ չէ Նշմարվում այն խոր տառապանքի հեւքը, որ 40-ական թւականների սկզբում մի ամբողջ դասակարգի կեանքն էր պղտորում. այստեղ չը կայ զրկանքի եւ թշւառութեան այն սոսկալի Նկարագիրը, որ «Ջուլհակների» թէ ընթերցողներին եւ թէ ունկնդիրներին համակում է խորին սարսուռով։ Սօցիալական աղէտի հետքերը լիրաւի այստեղ էլ անպակաս են, բայց դրամայի գլխաւոր կէտը կազմում է ամուսնական անհաւատարմութիւնը։

Շլէզիական մի կուրորտի հիւրանոցներից մէկի Նկուղում ապրում է կառապան Հէնչէլ, որի կինը մահվան անկողնում տառապում է։ Երիտասարդ կինը զգալով իր մահվան մօտակայ լինելը, հոգեկան մի սրտաշարժ յուզմունքից յետոյ՝ իբրեւ վերջին, գուցէ եւ միակ, ցանկութիւն՝ պարտաւորեցնում է իր ամուսնուն չամուսնանալ իր աղախին Հաննէի հետ, որի չար ոգու եւ հակակրելի բնաւորութեան չօչափելի ապացոյցներից մէկն այն է, որ Նա մեծ անբաւականութեամբ եւ վատ էր խնամում մերձիմահ կնոջը։ Տիկին Հէնչէլ իր ամուսնու եւ Հաննէի մէջ տեղի ունեցած մտերիմ յարաբերութեան Նշաններն աչքից չէր փախցրել։ Կառապանը սկզբում կարճատեւ զայրոյթից, բայց այնուհետեւ մի քանի մեղմ բացատրութիւնից յետոյ՝ խոստանում է կատարել իր կնոջ խնդիրքը՝ Հաննէի հետ չամուսնանալ։ Տիկին Հէնչէլի մահվանից յետոյ Հաննէն ձգտում է այրի կառապանի կինը դառնալ։ Այս յոյսով Նա իր Նախկին սիրական Ֆրանցից երեսը չուռ է տալիս։ Կառապանը իր հանգուցեալ կնոջ ծննդեան տարեդարձի օրը Նոր էր վերադարձել գերեզմանատնից՝ երբ հիւրանոցի կապալառու Զիբէնհաարի խորհրդով համոզվում է ամուսնութեան մասին խօսել Հաննէի հետ։ Երրորդ գործողութեան մէջ այս վերջինն արդէն դարձել է տիկին Հէնչէլ. օգտվելով իր ամուսնու կարճատեւ բացակայութիւնից՝ Նա ուրիշ մարդկանց յետեւից է ընկնում. սրճարանի ծառաներից մէկին՝ Գէօրգէին ընդունում է մինչեւ անգամ իր տանը. եւ երբ Հաննէի եղբայրը՝ Վալտէր պատահաբար Ներս է մտնում եւ պարոնի Ներկայութեան վերաբերմամբ կասկածամիտ դիրք բռնում՝ այն ժամանակ Նա յանդգնաբար աշխատում է հաւատացնել, որ Գէօրգէն իր ամուսնուն տեսնելու համար է եկել։ Բայց կառապանն այդ ժամանակ արդէն վերադարձած է լինում։ Նա Ներս է մտնում մի փոքրիկ աղջիկ գրկին, ուրախութեամբ ողջունում է Հաննէին եւ աղջիկը Նրան մօտեցնում. բայց Նա անգութ խստասրտութեամբ հրաժարվում է փոքրիկի երեսն անգամ Նայել։ Բարեմիտ կառապանը տեղեկանում է, որ Հաննէն իր հետ ամուսնանալուց առաջ մի աղջիկ է ունեցել ուրիշից. բայց այս իրողութիւնը Նրան ոչ զարմացնում եւ ոչ խանդոտ է դարձնում. ընդհակառակը Նա գնում է Բրէսլաու՝ փոքրիկին իր արբեցող պապի ձեռքից ազատելու եւ որդեգրելու, որովհետեւ իր միակ որդին՝ առաջին կնոջից՝ Նոյնպէս մեռել էր։ Այս դեռ բաւական չէ. Հաննէի խստասրտութեան կամ աւելի ճիշդն ասած անմիտ քմահաճոյքին զոհ է գնում Նաեւ կառապանի հաւատարիմ ծառաներից մէկը՝ Հաուֆէն, որ արձակվում է պաշտօնից։ Վիլմէրսկիրխի գարեջրատանը Նստած է Նա տխուր եւ մտախոհ, մինչդեռ միւս անկիւնում դաչնամուր են Նուագում, երգում, զուարճանում, իսկ Գէօրգէն Հաննէից առ ժամանակ ձեռնթափ եղած՝ Նոր որսի հոտ է առնում, Վիլմէրսկիրխի դեռ եւս մատաղ աղջկայ՝ կօկէտ Ֆրանցիսկայի հետն է սիրաբանվում։ Գարեջրատան մի քանի հիւրերի չրջանում տեղի է ունենում խօսակցութիւն Հէնչէլի ընտանեկան յարաբերութիւնների մասին։ Այդ ժամանակ յանկարծ Ներս է մտնում կառապանը՝ դարբին Հիլդէբրանտի եւ իր խորթ աղջկայ հետ։ Իր չուրջը տեղի ունեցող խորհրդաւոր չչուկը հետզհետէ պարզվում է. իր արժանապատուութիւնը եւ ընտանեկան վարկը արատաւորված Նկատելով՝ Նա յաղթվում, կատաղում է, կռւի է բռնվում Հաուֆէի հետ, որ իր կնոջ վերաբերմամբ մի քանի անախորժ մերկացումներ է անում յայտնապէս. ընդհանուրն այնքան սուր կերպարանք է ստանում, որ Հէնչէլը կատաղած իր հակառակորդի վրա է յարձակվում եւ ծեծելով Նրան գարեջրատնից դուրս է չպրտում։ Այս միջադէպին ականատես է լինում ի միջի այլոց եւ Վալտէրը՝ իր աները. վերջինիս համբերութիւնը կտրվում է. վիրաւորված՝ Նա էլ է մտադիր հեռանալ։ Բայց կառապանը մի ծանր յուզմունքի մէջ է. Նրա միտքը կարծես հետզհետէ պայծառանում է եւ ահա Նա Վալտէրի ձեռքից պինդ բռնած «ապացոյցներ, ապացոյցներ» է աղաղակում. վերջինս խոստանում է հարկ եղած դէպքում, դատաստանում հրապարակ հանել իր ապացոյցները։ Կառապանի անօրինակ զայրոյթը հետզհետէ ինքնամոռացութեան է հասնում. Նա պահանջում է իր կնոջ իսկոյն դուրս բերել երես առ երես։ Բայց դատապարտվածը մի վախկոտ, միւս կողմից ինքն իրան մատնող յանդգնութեամբ բոլոր լաւծները սուտ է յայտարարում։ Սակայն ամեն ինչ արդէն պարզ էր։ Այս տխուր եւ կառապանի համար անակնկալ մերկացումների հետեւանքն այն է լինում, որ Նա վերջին գործողութեան մէջ՝ ծայրայեղ յուսահատութեան վայրկեաններից մէկում՝ ինքն իրան կախում է իր Ննջարանում։

Հաուպտման այս դրամայումն էլ փայլում է իր արդէն գնահատված թատերգական առանձնայատկութիւններով՝ դիտելու սուր ընդունակութեամբ, բնական, անարուեստ Նկարագրութիւնների առատութեամբ։ Նա թէ դրութիւնների եւ թէ բնաւորութիւնների մի հըմուտ Նկարիչ է, բայց մի Նկարիչ, որ իր վրձինը կ ե ա ն ք ի երփներանգ գոյներումն է միայն չաղախում եւ հարկ եղած դէպքում մի աղօտ գիծ անգամ մոռացութեան չէ տալիս։ Ահա այստեղ, դէպի բնականն ունեցած այս հակման մէջ պէտք է որոնել այն գաղտնիքը, որ բեմական արուեստի, տեխնիկայի մէջ Նա միչտ ցոյց չէ տալիս այն հմտութիւնը, որ յատուկ է, դիցուք, Զուդերմանին։ Որ Նրա, ինչպէս առհասարակ ամեն մի Նատուրալիստի, ոճը մի քիչ ճապաղ է, ձգձգված—սա անկասկած է։

Հաուտմանի ստեղծած բնաւորութիւնների վերաբերմամբ ընդհանրապէս այն կարծիքն է տիրում, որ դրանք զուրկ են անհատական խորոխ գծերից, մաքառող հակումներից, որ դրանք չատ քիչ անգամ են մօտենում հերոսութեան, կամքով թոյլ են, զիջանող։ Բայց այս իրողութեան վրա մատնանիչ անողները, դժբաղդաբար, մոռացութեան են տալիս մի կարեւոր հոգեբանական կէտ—այն միջնավայրը, որից ծնվում են Հաուպտմանի հերոսները։ Կամքի ոյժի, հերոսական սխրագործութիւնների աղբիւրը ոչ միայն ստացական բարոյականութիւնն է, այլ եւ մի Ներքին, ինքնատեղծ բարոյականութիւն, որ իբրեւ անյողդողդ համոզմունք, մկրտվում է սովորաբար մտաւոր լոյսի աւազանում։

Կառապան Հէնչէլ, անչուչտ, Նոյնպէս թոյլ է բնաւորութեամբ. բայց թոյլ լինելուց առաջ Նա կոյր է. առանց Հաննէին ճանաչած լինելու՝ կապվում է Նրա հետ եւ այդպիսով ինքը իր ձեռքով միամտաբար հիւսում է իր ծուղակը, որից Նա այլ եւս ոչ մի կերպ ազատվել չէր կարող։ Կամքի ոյժ, չրջահայեցութիւն Նա ցոյց է տալիս միայն այն ժամանակ, երբ չըրջապատողների «բամբասանքից» իր ականջը խլանում է. բայց դա չատ ուշ է լինում։ Այդ բաւական չէ. Նրա կամքի զօրութիւնը չատ թուլցիկ, անցողական է. փոխանակ անհաւատարիմ կնոջ զոհելու, Նա թուլութեամբ ինքն իրան է զոհում։

Ներկայացումն ընդհանրապէս աջող համարել չենք կարող։ Կառապանի դերը կատարում էր պ. Պետրոսեան, որի խաղը սկզբում միջակ էր, բայց փայլուն տպաւորութիւն թողեց չորրորդ գործողութեան մէջ՝ անակնկալ յայտնութիւնների րոպէներին։ Անբաղդ կառապանի յանկարծակիի գալը, Նրա տանջանքը, հոգեկան վրդովմունքը եւ կատաղութիւնը Նա չատ լաւ կարողացաւ արտայայտել։

Տիկին Մայսուրեանը, որ Ներկայ թատերաչրջանում առաջին անգամն էր բեմ դուրս գալիս, մեզ թւում է, անաջող է եղել իր ընտրութեան մէջ։ Սա կրկնակի ցաւալի է, որովհետեւ, ինչպէս երեւում է, տիկինը բեմական աչքի ընկնող ընդունակութիւններից զուրկ չէ։ Նա խաղում էր Հաննէի դերը, որ Նրան ըստ երեւոյթին չատ քիչ է յարմարվում։ Հաննէի լպիրչ բնաւորութիւնը, Նրա Նենգ, տմարդի չարութիւնը չատ Նուազ եւ կաչկանդված արտայայտութիւն էր գտնում տիկնոջ, ըստ երեւոյթին, մեղմ, չափաւոր խառնուածքում։ Հաննէն պէտք է լինի աւելի յանդուգն, աւելի համարձակ, աւելի աներես քան թէ տիկնոջ Ներկայացրածը։ Տիկին Մայսուրեանին ձեռ հրի կոպտութեան հետ պակասում էր Նաեւ չարաժուածքի փոթկոտութիւն, աչխուժութիւն։

Տիկին Սիրանոյշը կատարում էր կառապանի կնոջ դերը, որ առհասարակ վատ չէր. խօսում առնելու րոպէն մանաւանդ Նա չատ կենդանի, ապաւորիչ կերպով տարաւ։ Բայց դժբաղդաբար տիկնոջ խաղի տպաւորութիւնն ընդհանրապէս մեղմանում էր այն պարզ հանգամանքի պատճառով, որ Նա, եթէ կարելի է ասել, բաւականաչափ դէմօկրատ չէր։

Երկրորդական դերակատարներից տիկին Աւետեանը լաւ էր Ֆրանցիսկայի դերում։ Գերմանական մատաղահաս աղջկայ տիպը Նա այս անգամ աւելի լաւ էր ըմբռնել՝ քան թէ «Հայրենական տան» մէջ։ Պ. Ստեփանեանի Զիբէնհաարը եթէ միչտ միօրինակ չը լինէր, կարող էր բաւարար համարվել։ Միւս դերակատարներից աջող էին պ.պ. Վրոյր (Հաուֆէ) եւ Զարիֆեան. վատ չէին Նաեւ պ.պ. Աւետեան, Ոչտունի, Ալիխանեան եւ Մէլիք-Ցովսէփեան։

Ինչպէս արդէն Նկատեցինք, «Կառապան Հէնչէլ» չլէզիական բարբառով է գրված։ Այս պատճառով գերմաներէն Ներկայացումն ի հարկէ անհամեմատ աւելի լաւ եւ բնական տպաւորութիւն է թողնում։ Իսկ թարգմանութեան մէջ, որ անչուչտ միայն գրական բարբառով կարող էր տեղի ունենալ, տպաւորութիւնը բաւականին կորչում է։ Տպաւորութեան Նուազելուն Նպաստում էր Նաեւ այն հանգամանքը, որ տարազներն ընդհանրապէս չատ էլ բնական չէին, երբեմն Նոյն իսկ անտեղի. օրինակ բանւորներից ոմանք գլխանոց (բաչլըղ) էին կրում—մի բան, որ գերմանացին ամենեւին չէ գործածում։

Թատրոնում այս անգամ դժբաղդաբար աւելի քիչ հասարակութիւն կար։ Հարկաւոր է աջակցութիւն ցոյց տալ, եռանդով յաճախել, մանաւանդ որ վրաց թատրոնում գներն աւելի էժան են։

Վ. Նալբանդեան

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Հոկտեմբերի 2-ին

Երէկ հողին յանձնեցինք Մեսրովբ Դարբինեանին։ Հանգուցեալը տարիների ընթացքում եղել է հայոց Նախկին ուսումնարանների հոգաբարձու եւ եկեղեցու երէցփոխ եւ այդ պաչտօններում իր ուժերի չափ ծառայել է այդ հիմնարկութիւններին։

Սակայն հանգուցեալի վարած հասարակական պաչտօնները չէին պատճառը, որ յարգողների մեծ բազմութիւն էր հաւաքվել Նրա դագաղի չուրջը։ Մեսրովբ Դարբինեան ազնիւ վաճառականի համբաւ ունէր եւ հասարակութեան բոլոր խաւերին յայտնի էր իր բարի եւ չիտակ բնաւորութեամբ։ Նա որբեր է մեծացրել, տասնեակ չքաւոր արհեստաւորների է ոտքի կանգնեցրել եւ հասարակական ամեն մի գործում առհասարակ յայտնի էր իր առատաձեռնութեամբ։ Դարբինեան էր Նա ոչ միայն իր ազգանունով, այլ եւ իր ուղղութեամբ եւ դէպի արհեստաւոր դասակարգն ունեցած սիրով։ Այդ էր պատճառը, որ Ախալքալաքի բազմաթիւ դարբինները իրանց մէջ հաւաքած կոպէկներով մի չքեղ պսակ էին դրել հանգուցեալի դագաղի վրա։ Սրտաչարժ էր քրտնաթոր աչխատանքի այդ ազնիւ Ներկայացուցիչների ցոյց տուած յարգանքը։ Կեցցեն մեր դարբինները, որ գիտեն ջոկել լաւը վատից եւ գիտակցաբար յարգել լաւերին. փառք Նրանց ճակատից ծորող քրտինքի ամեն մի կաթիլին, Նրանց ջլոտ ձեռքերի կոչտերին...

Ինչպէս ասացինք, հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը մեծ բազմութիւն էր հաւաքվել տեղական ազգաբնակութեան բոլոր խաւերից. կային գիւղացիներ, ծառայողներ, օտարազգիներ—ռուս, վրացի, թուրք, յոյն։ Հանգուցեալի դագաղը մինչեւ գերեզմանատուն գլուխների վրա տարան հէնց հանգուցեալի խնամած որբերը, որով հիմա մի-մի տղամարդ են դա-

ռել, եւ արհեստաւորները... Դագաղի վրա, եկեղեցում, քահանաներից մէկը դամբանական խօսեց, որից յետոյ յայտնեց, որ հանգուցեալի այրին, տ. Սառա Դարբինեան, ի յիշատակ իր ամուսնու, 100 րուբլի է նուիրել եկեղեցուն եւ տեղական աղքատներին։ Հանգուցեալը թողել է համեստ կարողութիւն եւ բազմաթիւ փոքրահասակ որբեր։

Այստեղ լուր ստացվեց, որ Պետերբուրգում վախճանվել է Էջմիածնի ճեմարանի եւ Ներսիսեան դպրոցի նախկին ուսուցիչ երիտասարդ Խաչատուր Յովհանջանեան։

Հանգուցեալը մեր այն համալսարանաւարտներից չէր, որոնց համար դիպլոմը «պատենտի» տեղ է ծառայում կամ առնուազը՝ կեղտոտ գործեր կատարելու ժամանակ անյարմարութիւններ պատճառող մի աւելորդ է իր է,— այլ նրանցից էր, որոնք իրանց գիտութիւնն ու հմտութիւնը, մտաւոր ու բարոյական ոյժերը գործադրում են յօգուտ հարազատ ժողովրդի եւ որոնց թիւը, դժբաղդաբար, օր-օրի վրա նուազում է։

Խարկովի համալսարանի մաթեմատիկական բաժինը աւարտելուց յետոյ՝ հանգուցեալը տեղակալութեան օրով հրաւիրվում է Էջմիածնի ճեմարան մաթեմատիկայի եւ ֆիզիկայի ուսուցիչ։ Երկու տարի այդտեղ մնալուց յետոյ յայտնի պատճառներով հեռանում է խմբի հետ. ապա նոյն պաշտօնով հրաւիրվում է Ներսիսեան դպրոց, ուր դարձեալ երկու տարի ուսուցչութիւն անելուց յետոյ՝ հոգեկան հիւանդութեան պատճառով ընդմիշտ հեռանում է իր սիրած ասպարէզից։ Հանգուցեալի անբուժելի հիւանդութիւնը մեծ ցաւ պատճառեց նրա աշակերտներին, ընկերներին եւ բարեկամներին, որովհետեւ հայ դպրոցը զրկվում էր մի եռանդոտ, աշխատասէր, լուրջ եւ թարմ ոյժից, իսկ հայ ինտելիգենցիան՝ մի ազնիւ երիտասարդ անդամից, որը սիրելի եւ յարգելի էր, մանաւանդ իր հոգու մաքրութեամբ, խօսքի եւ գործի համերաշխութեամբ, կոմպրոմիսների անընդունակ, բարի եւ համեստ բնաւորութեամբ։ Որքան մենք գիտենք, հանգուցեալը չօչափելի ծառայութիւններ է արել Թիֆլիսի էժանագին գրադարան—ընթերցարանին. նա մասնակցում էր եւ մեր ուրիշ հասարակական գործերին։ Սակայն ծանր ու երկարատեւ հիւանդութիւնը եւ ապա անողոք մահը շուտ վերջ տուին մի արդիւնաւէտ գործունէութեան, մի օգտաւէտ երիտասարդ կեանքի...

Հանգուցեալը ախալքալաքցի էր, եւ անցեալ կիրակի այստեղի եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց նրա յիշատակին։

Սալիւմեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 4-ին, առաւօտեան, Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխանուհի Ելենա Վլադիմիրովնա Բօրժօմից ժամանեց Թիֆլիս եւ կայարանից ուղղակի ուղեւորվեց կովկասեան ցուցահանդէսը, ուր նայեց մի քանի պավիլիօններ։ Ապա Նորին Բարձրութիւնը վերադարձաւ կրկին կայարան եւ շարունակեց ճանապարհը դէպի Բալաջարի։

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 4-ին, կաթնատնտեսական ժողովում կարդացվեցին զեկուցումներ Անուշաւան Քալանթարի՝ մածնի մանրադիտական հետազօտութեան եւ Գ. Ալիբէգեանի՝ կաթնատնտեսների ընկերակցութեան մասին։ Ք ա լ ա ն թ ա ր զեկուցեց, որ մանրադիտական ուսումնասիրութիւններով աջողվել է նրան գտնել մածնի մէջ զանազան տեսակ բացիլներ, որոնք պարունակում են խմորող եւ մակարդող ոյժ իրանց մէջ։ Մածնի վրա ուշադրութիւն են դարձրել եւրօպական գիտնականները եւ այժմ նրանով զբաղված են Լինդնէր, Էմելինգ, Վայգման եւ ուրիշներ։ Այդ հետազօտութիւնները կարող են ունենալ այն գործնական մեծ նշանակութիւնը, որ նրանք կը գտնեն լաւ եւ օգտաւէտ բացիլը վատից եւ այդպիսով կարողութիւն կը տան մի կողմից կանօնաւոր սահմանների մէջ դնել մածնի պատրաստութիւնը եւ միւս կողմից օգտվել այդ նոր բացիլից՝ կատարելագործութիւններ մտցնելու իւղագործութեան մէջ։ Ա լ ի բ է գ ե ա ն նկարագրելով քաղաքում ծախվող կաթի վատ յատկութիւնները, առաջարկեց, որ քաղաքի շուրջը ապրող գիւղատնտեսները, որոնք կաթ ունեն ծախելու, միանան եւ կազմելով ընկերակցութիւն, բանան ընդհանուր ոյժերով կաթնատուն եւ պահեստ, որով թէ իրանց օգնած կը լինեն, որովհետեւ կարող կը լինեն ծախել իրանց կաթը լաւ գնով եւ թէ ազգաբնակութեանը կը մատակարարեն մաքուր եւ լաւ յատկութեան կաթ։ Ժողովը հաւանութիւն տուեց այդ մտքին եւ որոշեց առաջարկել քաղաքի շուրջ գտնվող կաթնատնտեսներին խորհելու այդ առաջարկի մասին։ Ժողովին ներկայ էին 62 անձինք։

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 4-ին, Թիֆլիս եկաւ երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրութեան հողային բարւոքումների բաժանմունքի կառավարիչ գեներալ Ժիլինսկի, որն ուղարկված է մինիստրութեան կողմից Կովկաս Մուղանի անապատի ոռոգման հարցի հետ տեղնուտեղը ծանօթանալու համար։

«Торг. Пром. Газета» լրագրում կարդում ենք. «Հրատարակված է Ալէքսանդրօպօլի ռէալական դպրոցի կանօնադրութիւնը, որ հաստատել է ֆինանսների մինիստրը ներկայ տարվայ յունիսի 28-ին։ Այդ դպրոցը, կանօնադրութեան համաձայն, պատկանում է միջնակարգ դպրոցների կարգին եւ նպատակ ունի տալ իր աշակերտներին ընդհանուր եւ ռէալական կրթութիւն։ Ուսման լրակատար դասընթացքը այդ դպրոցում շարունակվում է եօթ տարի, եօթ դասարանների վրա բաժանված, որոնցից առաջին հինգը—հանրակրթական են, իսկ վերջին երկու դասարանները—մասնագիտական են, տարեկան դասընթացքով իւրաքանչիւր դասարանում։ Դպրոցում կընդունվեն բոլոր դասակարգերին եւ դաւանութիւններին պատկանող անձանց երեխաները. բայց առաւելութիւն է տրվում Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի մշտական բնակիչներին։ Դպրոցի միջոցները կազմում են՝ այն գումարները, որ իւրաքանչիւր տարի որոշում է Ալէքսանդրօպօլի քաղաքային դուման, ուսման վճարը, եւ հիմնարկութիւնների եւ մասնաւոր անձանց նուիրատուութիւնները եւ այլ գումարներ։ Եթէ դպրոցի նախահաշւով որոշած տարեկան ծախսերը աւելի շատ կը լինեն, քան տարեկան եկամուտները, այն ժամանակ դպրոցը պահելու համար պակասած գումարը պէտք է լրացվի Ալէքսանդրօպօլի դումայի լրացուցիչ գումարներով»։

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 4-ին, վրաց դերասանական խումբը տուեց իր հինգերորդ ներկայացումը. այդ գիշերը խաղում էին Վիկտորիէն Սարդուի պիէսից փոխադրած յայտնի «Սամշօբլօ» («հայրենիք») դրաման, որի մասին շատ անգամ խօսվել է «Մշակի» էջերում. խաղը ընդհանրապէս անցաւ միջակ. բաւական հասարակութիւն էր հաւաքվել թատրոն «Հայրենիքը» տեսնելու։ Հասարակութեան մեծամասնութիւնը գաւառապետներ էին։

Արտասահմանի համալսարաններում սովորող հայ ուսանողները մտադիր են հրատարակել ֆրանսերէն լեզուով «Եղբայրական օգնութեան» նման մի ժողովածու։ Ինչպէս հաղորդում է «Բազմավէպը», Եւրօպայի հայ ուսանողների միութիւնը այդ նպատակով արդէն հաւաքել է 7,000 ֆրանկ (2800—2900 րուբլի)։

Այսօրվանից մինչեւ հոկտեմբերի 8-ը կովկասեան ցուցահանդէսում տեղի կունենան երկրագործական մեքենաների, կալսիչների, թեղիչների եւ այլ ցուցադրված գործիքների փորձեր։

Մեզ հաղորդում են, որ կաթնատնտեսական ժողովի նիստերը կը վերջանան կիրակի օր, հոկտեմբերի 7-ին։ Այդ օրը նիստը կը լինի ցերեկով, ժամի 12-ին կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան դահլիճում։ Նիստին կարող են ներկայ լինել եւ կողմնակի անձինք։

«Новое Обозрѣніе» լրագրին հաղորդում են Դիլիջանից, որ սեպտեմբերի 27-ին, երեկոյեան, Դիլիջանից 9 վերստ հեռու, Ալէքսանդրօպօլի ճանապարհի վրա, անյայտ չարագործները կանգնեցրին պօստային օմնիբուսը, որով գնում էին վեց ճանապարհորդներ եւ կողոպտեցին նրանց՝ յափշտակելով թէ ճանապարհորդների մօտ եղած դրամը եւ թէ զանազան իրեղէններ։ Կողոպտման ժամանակ, բարեբաղդաբար, վրա են հասնում զէմստվօյի հեծեալ պահապանները եւ ազատում են ճանապարհորդներին աւազակների ձեռքից, բայց եւ այնպէս պահապաններին չէ աջողվում յետ առնել կողոպուտը։ Աւազակները փախչում են դէպի անտառ եւ անհետանում։

Ինժենէր-տեխնոլոգ Բագոլէտ պաշտօնապէս տեղեկութիւն տուեց Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան, որ նա բելգիական անօնիմ ընկերութեան կողմից նշանակված է Թիֆլիսի ձիաքարշի կառավարիչ։ Բագոլէտ մի եւ նոյն ժամանակ ներկայացրեց վարչութեանը Բրիւսելից իրան ուղարկված հաւատարմաթուղթը։

Պետական ձիաբուծութեան գլխաւոր վարչութիւնը մտադիր է գնել Ամերիկայում մի նշանաւոր նժոյգ ռուսաց ձիաբուծական գործարանի համար։ Նժոյգը գնահատված է 170,000 րուբլի։

Լրագիրները հաղորդում են, թէ Ռուսաստանի արեւմտեան, հիւսիս-արեւմտեան եւ հարաւ-արեւմտեան նահանգներում զէմստվօյի հիմնարկութիւններ մտցնելու նախագիծը արդէն ներկայացված է պետական խորհրդին եւ կը քննվի այնտեղ հերթական հարցերից առաջ։

Ինչպէս յայտնի է, մինչեւ այժմ արգելված էր ռուս նշանաւոր կրիտիկոս Բելինսկու հեղինակութիւնները պահել միջնակարգ ուսումնարանների գրադարաններում։ Այժմ «Курьеръ» լրագիրը հաղորդում է, թէ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի նոր կարգադրութեամբ այդ արգելքը վերացված է։

«Новое Обозрѣніе» լրագիրը հաղորդում է, որ եկող տարվայ յունվարի 1-ից Բաքւում հաստատվում է մշտական ցէնզօրի պաշտօն։

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Նոր-Նախիջեւանի քաղաքագլուխ ընտրվեց եռանդոտ Մինաս Պալապանեանը։ Մի քանի անձնական թշնամիներ ոչ մի աշխատանք չեն խնայում, որպէս զի պ. Պալապանեանը չը հաստատվի այդ պաշտօնում։ Ի սրտէ ցանկանում ենք, որ պ. Պալապանեանը, որի գործունէութեան մասին մանրամասն գրված էր ժամանակին «Մշակում», հաստատվի»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Անգլիական լրագիրները զբաղված են իրերի այն դրութեան քննութեամբ, որ ստեղծել է աւղանական էմիր Աբդուրահմանի մահը։ St. James Gazette» այդ առիթով ասում է, թէ շուտով չէ կարելի ընդհարման սպասել Ռուսաստանի հետ։ Վտանգը կայանում է նրանում միայն, որ անգլիական զօրքերի մեծ մասը այժմ գտնվում է հարաւային Աֆրիկայում եւ Ռուսաստանը, կամենալով օգուտ քաղել այդ հանգամանքից, կուղարկէ իր զօրքերը դէպի առաջ։ Բայց Անգլիան, ինչ գնով էլ որ լինի, պէտք է պաշտպանէ Աւղանիստանի անձեռնմխելիութիւնը եւ անկախութիւնը, որպէս մի պետութեան, որ ծառայում է որպէս պատուար Հնդկաստանի համար։ Այդ պատճառով Անգլիան պէտք է շտապէ շուտով յետ կանչել հարաւային Աֆրիկայից այն զօրքերը, որոնք Հնդկաստանից ուղարկված են այնտեղ։ «Morning Post» տպագրել է մի հեռագիր, ստացված Կալկաթայից, հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Այն տեսարանը, որ տեղի ունեցաւ էմիր Աբդուրահմանի մահվան անկողնի մօտ, չափազանց զօրեղ տպաւորութիւն գործեց ամենքի վրա։ Բոլոր մերձաւոր անձինք, որոնք խմբվել էին հոգեվարք էմիրի շուրջը, երդվեցին հաւատարիմ մնալ նրա որդի Խաբիբուլլային եւ բրիտանական դաշնակցութեան։ Մեռնող էմիրը նախազգուշացնում էր իր աւղանացիներին ռուսների դէմ եւ ասում էր, թէ թէպէտ եւ նա գնում է առ Աստուած, բայց նրա ոգին կը մնայ երկրի մէջ։ Հնդկաստանում էմիրի մահը ամենեւին երկիւղի տեղիք չը տուեց, որովհետեւ ամենքն էլ Խաբիբուլլային համարում են Անգլիայի կուսակից»։

—Վիէննայի «Information» լրագիրը հաւատացնում է՝ հիմնվելով այնպիսի տեղեկութիւնների վրա, որոնք իբր թէ քաղված են բոլորովին արժանահաւատ աղբիւրներից, թէ կրետական հարցի վերաբերմամբ տեղի ունեցած վերջին խորհրդակցութեան ժամանակ Ռուսաստանը եւ Անգլիան կարծիք յայտնեցին յօգուտ Կրէտէի միացման Յունաստանի հետ. Ֆրանսիան եւ Իտալիան չեն հակառակ դրան, բայց Գերմանիան եւ Աւստրիան առարկութիւններ արին Կրէտէի միացման դէմ, թէպէտ եւ, ի հարկէ, այս վերջին պետութիւնները այնքան էլ շահագրգռված չեն այս հարցում, ուստի եւ, երեւի, կը զիջանեն, եթէ մնացած պետութիւնների մէջ համաձայնութիւն կազմվի այդ մասին։

—Տրապիզօնից հեռագրում են «Moniteur Oriental» լրագրին, թէ այդ քաղաքի աւստրօ-ունգարական հիւպատոս Գօլցինգէր ֆօն-Վէյդիգ անձնասպանութիւն է գործել։ Անձնասպանութեան պատճառները դեռ եւս չեն պարզված։

—Ինչպէս հաղորդում է «Neue Freie Presse» լրագրի թղթակիցը Լօնդօնից, Հէրբէրտ Գլադստօն սեպտեմբերի 25-ին Լիդսում արտասանեց մի ճառ, որի մէջ չափազանց խիստ լեզուով քննադատում էր կառավարութեան ընթացքը հարաւ-աֆրիկական պատերազմում։ «Իրերի դրութիւնը հարաւային Աֆրիկայում,—ասաց ճառախօսը,—հետզհետէ աւելի եւ աւելի վատթարանում է եւ կառավարութեանը, ինչպէս երեւում է, յայտնի չէ, որ ներկայումս պատերազմի դաշտում գտնվող անգլիական զօրքի թիւը բաւական չէ պատերազմի գործը աջողութեամբ առաջ տանելու համար։ Կիտչէնէրի պրօկլամացիան չը հասաւ իր նպատակին. նա լոկ միայն դժգոհութիւն ծագեցրեց Կապի գաղթականութեան մէջ։ Կառավարութիւնը մեղաւոր է երկրի առաջ այն բանում, որ այսպէս թէ այնպէս շուտ չը վերջացրեց պատերազմը։ Ոչ ոք չէ ցանկանում, ի հարկէ, որ կառավարութիւնը հրաժարվի այդ պատերազմի պտուղներից կամ թէ նա ամօթաբեր խաղաղութիւն կնքէ, բայց երկիրը սաստիկ ցանկանում է շուտով վերջացնել պատերազմը եւ մեծահոգութեամբ խաղաղութիւն կնքել»։

—«Օսմանլի» լրագրին Կ. Պօլսից գրում են, որ Կովկասից, Կրիմից, Բօսնիայից, Հերցեգովինիայից եւ Ռումինիայից Թիւրքիա գաղթող մահմեդականներին խրախուսելու համար Թիւրքաց հիւպատոսները եւ գործակալները տարածում էին, որ Թիւրքիա գաղթող մահմեդականները, սուլթանի ֆիրմանի համաձայն, զանազան արտօնութիւններ կը ստանան եւ, ի միջի այլոց, վեց տարով կազատվեն զինուորագրութիւնից։ Այն ինչ այժմ, երբ գաղթականները արդէն բնակութիւն են հաստատել Փոքր-Ասիայում, հրատարակվում է սուլթանի իրադէն, որի մէջ ասված է թէ «ի նկատի ունենալով, որ շատ երիտասարդներ չէրքեզներից, դաղստանցիներից, կրիմցիներից, բօսնիացիներից ցանկութիւն են յայտնում ծառայել գահին եւ հայրենիքին,—զօրաբաժինների հրամանատարներին հրամանագրվում է չը մերժել դրանց խնդիրքները եւ ընդունել զինուորական ծառայութեան մէջ»։ Ամեն մարդ հասկանում է,—ասում է թղթակիցը,—որ գաղթականներից ոչ մէկի մտքում անգամ չէ անցել կամաւորապէս հրաժարվել իր ազատութիւնից՝ Աբդուլ-Համիդին ծառայելու համար...

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

4 հոկտեմբերի

ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Գաւառական ազնուականների ժողովը վճռեց բանալ Նովգորոդում պանսիօնապատարան ազնուականների երեխաների համար, մտցնելով մանկավարժական ծրագրի մէջ ատաղձագործական եւ փականագործական արհեստների ուսուցումը, որոնք շատ անհրաժեշտ են գիւղատնտեսութեան մէջ։

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Դատաստանական պալատում սկսվեց Ալէքսանդրով եւ Շնակէնբուրգ ինժենէրների, կապալառու Պետր Կորօվինի եւ ուրիշների գործը, որոնք մեղադրվում են զեղծումների մէջ Սորմովեան ամբարտակը կառուցանելու ժամանակ Վօլգայի վրա եւ հողային աշխատանքներ կատարելու ժամանակ։ Զեղծումները վերաբերվում են 1893, 1894 եւ 1895 թւերին։ Վկաները 130 են, նրանցից չեկան 25. Գործը կը շարունակվի չորս օր։

Պէրմում այսօր հինգ աստիճան սառնամանիք է։

ԿԻԵՎ։ Կիեվի գաղտնի ոստիկանութեան կառավարիչ Րուդօյ, որը ուղարկված էր արտասահման, Լօնդօնում գտաւ ռուսական կեղծ պօստային մարկաների եւ երեք րուբլիանոցների մի գործարան։ Կեղծ մարկաները տարածվում էին հարաւ-արեւմտեան երկրի տեղերում. մարկաները շատ լաւ են կեղծած։

Ոստիկանութիւնը կալանաւորեց տասն եւ ութ տարեկան գիւղացի Կապրանօվին, որը մեղադրվում է կանանց վրա յարձակման մէջ. նա դանակով թեթեւ վէրքեր էր հասցնում կանանց՝ վզում, կզակում եւ քթում։ Կալանաւորվածը յայտնեց, որ վէրքեր հասցնելը իրան զուարճութիւն էր պատճառում. ըստ երեւոյթին նա հոգեպէս հիւանդ է։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Սկուպշչինան կը կազմակերպվի վաղը։ Նրա հանդիսաւոր բացումը գահական ճառով տեղի կունենայ կիրակի օր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հոկտեմբերի 4-ին Նորին Մեծութեան Սեփական թիկնապահ գունդը եւ լէյբ-գվարդիայի կօզակների գունդը տօնում էին իրանց գնդային տօները։

5 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նշանակվում է պետական խորհրդական Գօրդէեվ՝ Պլօցկի նահանգապետ։

Նշանակվում է Վիլնօի նահանգապետ գեներալ-լէյտենանտ ֆօն-Վալ։

ՏԱՄԲՕՎ։ Այստեղ ժամանեց Կայսրուհի Մարիայի վարչութեան գլխաւոր կառավարիչ Պրօտասօվ-Բախմետէվ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Դէվէնպօրտից հեռագրում են, որ

նաւատորմային «Magnificent» զրահակրի վրա, Լամանչեան նաւատորմի երկրորդ հրամանատարի ֆլագմանեան նաւի վրա, դժգոհութիւն է սկսվել նաւաստիների մէջ, որոնց մի մասը Թագցրեց Թնդանօթների առանձին մասերը՝ մի քանի զեզծումների վրա ուշադրութիւն դարձնելու նպատակով։

ԴԷՐՆԻԶԷՆ։ Երբ ընտրութիւնների վրա հրակող կօմիսարը յայտնեց, որ ազատամիտ կուսակցութեան պատգամաւոր ընտրված է Դօբէցկի, Կօշուտի կողմնակիցները քարեր սկսեցին գցել ոստիկանութեան եւ զօրքերի վրա. վերջինները սկսեցին զէնքի դիմել. 60-ից մինչեւ 80 մարդ ամբոխից, երեք օֆիցէրներ եւ չատ զինուորներ վիրաւորված են. ջարդված են քաղաքային տան եւ ուրիշ շինութիւնների ապակիները. աեղի են ունեցել մի քանի հարիւր ձերբակալութիւններ։ Անկարգութիւնները շարունակվում են։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ԱՄԵՆ ՏԵՂ
ԻՍԿԱԿԱՆ
„ՕԴՕԲՐԻՆ“ Մ. Վ. ԼԵԲԵԴԵՎԻ

դեղը ոչնչացնում է կատարելապէս մի քանի օրում հնացած կոշտերը (մազօլները) եւ ելունգները արմատով, միայն կառավարութեան հաստատած էտիկէտով № 22473.

Ծախվում է Թիֆլիսում, Դեղատան Ապրանքների Առեւտրի Կովկասեան Ընկերութեան մէջ եւ Բագուի եւ Բաթումի բաժանմունքներում։

1—10

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՄԱՍՍԱԺԻՍՏՈՒՀԻ ԱՂԱՒՆԻ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ

Բժիշկների ցուցումով մասսաժի սէանսներ է անում կանանց։ Հասցէն իմանալ բժշկապետ Ա. Բարայեանի բնակարանում (Սերգիեվսկայա փող., № 14, ժամը 10—12 առ.)։

4—6

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու եւ ամրացնելու համար, ոչնչացնում է Թեփը։ Դուրս է եկել նաեւ բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ՆԱՒԹԸ

երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուճերը, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ որուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բագւում. նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Գալոփի եւ Արիստակովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։

80—100

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

«Մխիթար», պատկերազարդ—2 ր.
«Ամառային նամակներ», Ս. Շահազ.—1 ր. 50 կ.
«Վարդանանց տօնի առթիւ յիշողութիւններ», Ս. Շահազիզի—75 կ.
«Քեարամ եւ Ասլի», Աշըղ-Ջիւանու—60 կ.
«Մէլիք-Շահի հէքիաթը» » 25 կ.
«Օրլէանի կոյսը», թարգմ. Թառայեանի—20 կ.
«Հիւանդ սէր», Մօնտեգացցի—40 կ.
«Գրպանի ատլաս», Էփրիկեանի, կազմած—1 ր. 75 կ.
«Վտակ», ժողովածու, փառակազմ—2 ր.
«Կոտրված սիրտ», վէպ, Ե. Սօլօվեանի—40 կ.
«Հին հայոց հեթանոսական կրօնը», կազմեց, Շահնազարեանցի—20 կ.
«Հայ ժողովրդի արհեստագործութիւնը», Թառայեանի—40 կ.
«Հին ցաւ», Լ. Սարգսեանի—30 կ.
«Հայ աշուղներ», Լեւոնեանի—30 կ.
«Գաբօի ընտանիքը», Լումայի—60 կ.
«Նունուփար», ժողովրդական վէպ, Գ. Մ.—20 կ.
Раффи, «Золотой пѣтухъ, пер. съ арм. Н. Кара-Мурза—1 р.
» «Хентъ», истор. романъ—1 р. 50 к.
Энциклопедическій словарь, въ перепл.—3 р.
«Առողջապահութիւն», Տաղաւարեանի—2 ր.
«Մագումն հայ տառից » 1 ր.
«Դարվինականութիւն» » 30 կ.
«Սաղմնախօսութիւն» » 50 կ.
«Բնական պատմութիւն» » 3 ր.
«Մննդական գործարանք» » 60 կ.
«Բառացուցակ սխտահանաց » 30 կ.
«Մանրէաբանութիւն» (մանրացոյց)—80 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ «Гуттенбергъ», Г. Галустяну, Лорисъ-Меликовская, № 11.

1—2

Ուսուցիչ Լազ. Ճեմ.

(մաթեմատ. եւ ֆիզիկայի) ընդունում է իր մօտ աշակերտներ; պատրաստում է աւարտման (հասունութեան) վկայականը ստանալու եւ միջնակարգ ու բարձրագոյն մասնագիտական (Инст. Пут. Сообщ. եւ այլն) դպրոցներ մտնելու համար։ Ցանկացողների համար հայերէն լեզու եւ կրօն։ Հասցէն՝ Москва. Армянскій пер. д. кн. Абамеликъ-Лазаревой, кв. № 30. Б. Каспарянцу.

2—3

„ՎՏԱԿ“ ժողովածուն լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է Թիֆլիսի կենտրոնական գրավաճառանոցում։ Գինն է 1 ր. 50 կ., փառակազմ՝ 1 ր. 90 կ., 2 ր., 2 ր. 25 կ.։

Նոյն տեղը ստացվել են եւ հետեւեալ նոր գրքերը՝

ԳԻՐՔ ԹՂԹՈՑ. Մատենագրութիւն նախնեաց, Թ. 1901 թ., գ. 1 ր. 50 կ.։

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԱՑ ՕՐԱՑՈՅՑ 1902 թ. գ. 20 կ.

Գրավաճառներին եւ գումարով գնողներին զիջումն է լինում։

Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (շ.) 3—10

Ատամի եւ բերանի խոռոչի հիւանդութիւնների

ԲԺԻՇԿ Ն. ԿԱՃԿԱՃԵԱՆ

վերադարձաւ եւ ընդունում է հիւանդներին։ Երեւանեան հրապարակ, տուն Խարազեանի, «Ройновъ»-ի լուսանկարչական գործարանի տակը։

Эриванская площадь, домъ Харазова.
(Ե. հ. շ. կ.) 8-10

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Կարում են առանց որեւէ աղմուկի, դէպի երկու կողմը ետ, առաջ եւ յետ, ծախվում են հինգ տարուայ երաշխաւորութեամբ Վ. ՐԷՇԻ նոր բացված խանութում, Պեսկօվսկայա փող., № 76։

3—6

ՅՈՎԱԿԻՄ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆՑԻ

ԲԱՂԴԱԴԻ ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄ

ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՊԱՍՏԷՕՐԻ ՍԻՍՏԷՄՈՎ

Целлюлярная грена, приготовленная по системѣ Пастера.

Կարելի է դիմել՝ Тифлисъ, Лорисъ-Меликовская ул. д. № 11. Галусту Галустянцъ. կամ Черезъ Ордубатъ, село Мегры, Іоакиму Малумянцу. (շ) 11—15

Հաշուապահութեան եւ գրասենեակային տեղեկութիւնների Կուրսեր

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ԿԻՑ

(Երկրորդ տարի)

Երկու սեռի գրագէտ անձանց համար

եւ

Գործնական դասեր ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ հասակաւորների համար

Պարապմունքների սկիզբն է հոկտեմբերի 2-ին։ Մանրամասնութիւնները իմանալ Թիֆլիսի առեւտրական ուսումնարանում (Զուբալովի, սեփական տուն) ամենայն օր, ժամի 9-ից մինչեւ 2-ը։ Կիրակի օրերը—ժամի 12—2։

9—12

ՊՐԷՅՑ-ԿՈՒՐԱՆՏ

Երկրագործական մեքենաների եւ գործիքների

որոնք պատրաստվում են Ի Ն Ժ Ե Ն Է Ր Պ Ա Ս Ս Է Կ Ի մեքենագործական եւ ձուլարանական գործարանում Բաթումում։

Ջիներ՝ սնուցիչով եւ կօնտէնսէրով

25 սղոցով	300	րուբլի
35 »	425	»
50 »	550	»
60 »	600	»
80 »	700	»
Թեզինեեր	50	»
Բաժանարարներ (սօրտիրովկա)	70	»
Պրէսներ խոտի եւ բամբակի համար	150	»

Գութանները զանազան սիստեմների՝ մէկ պուդին 5 ր. 50 կ.

Վերոյիշեալ մեքենաների նմուշները ցուցադրված են Կովկասեան յոբելեանական ցուցահանդէսի մեքենաների եւ գործիքների բաժանմունքում, որտեղ եւ կարելի է նրանց տեսնել եւ փորձել։

Մի եւ նոյն ժամանակ հեշտ է համոզվել, որ նշանակած գները բոլորովին մատչելի են եւ որ այդ մեքենաները, որոնք պատրաստված են լաւ ապրանքից հմուտ կերպով եւ ամուր, նշանաւոր չափով էժան են, ինչպէս ռուսաց, այնպէս էլ արտասահմանեան գործարաններում պատրաստվածներից։

Երեւանի համար ներկայացուցիչ նշանակված է ՄԵԽԱՆԻԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՒԱՌԻ ՍԱՄԱՂԱՐ ԳԻՒՂԻՑ։

2—6

Թիֆլիսի Առաջին Գորգերի Արհեստանոցը

Տեղափոխվել է Բարեատինսկայա փողոց, № 10։

Ընդունվում են աշակերտուհիներ ՁՐԻ, 9 տարեկան հասակից։ Ցանկացողները կարող են դիմել իշխ. Մ. Թումանեանին ամենայն օր, երեկոյեան ժամը 4-ից մինչեւ 6-ը։ Արհեստանոցը յանձն է առնում նաեւ հին գորգերի կարկատելը։

(Ե. շ. ե.) 3—3

Պատիւ ունեմ յայտնելու յարգելի հասարակութեան եւ վաճառականներին,

որ այս տարի ստացել ենք մեծ քանակութեամբ

Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ա Կ Ա Ն Ռ Է Զ Ի Ն Է Կ Ա Լ Օ Շ Ն Ե Ր

ամեն տեսակ, տղամարդկանց, կանանց եւ երեխաների։ Ուստի խնդրում եմ յարգելի առնողներին դիմել մեզ, ուր կը ստանան նոր ապրանք։ Մեծ քանակութեամբ գնողներին կը լինի բաւական զիջում։ Նոյնպէս ստացել ենք ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ կոչված ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակի։ Պատուէրները կը կատարվեն անմիջապէս, նայած պայմաններին։ Մեզ մօտ ծախվում են նոյնպէս կօշիկները փափկացնող իւղեր եւ փայլ տուող գունաւոր գլազուրներ։ Նոյնպէս ծախվում են արտասահմանի եւ Ռուսաստանի ամեն տեսակ կաշուեղէն ապրանքներ եւ կօշկակարական ամեն տեսակ գործիքներ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Армянскій базаръ, Братья Яргуловы.
Բաժանմունքը. Баку, Губернская ул., Т. Яргулянцъ.
(շ. կ.) 18—20

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԵՂԲ. ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

Թիֆլիսի բաժանմունք Բագւում։ Պարապետ։

Պատիւ ունենք յայտնելու, որ մեր խանութում վաճառվում են ամեն տեսակ պատրաստի սպիտակեղէն կանանց եւ տղամարդկանց, ֆուֆայկաներ, չուլկիներ, նասկիներ, ձեռնոցներ, միտաւի կլէօնկաներ սեղանի համար։ Նոյնպէս բաւթաներ, ղայթաններ սեփական գործարանում պատրաստված, կանանց գլխի սարքեր, այսինքն չիքիլաներ, հաչիաներ, մետաքսէ աղլուխներ եւ այլն։

ԳՆԵՐԸ ՁԱՓԱՒՈՐ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2—10

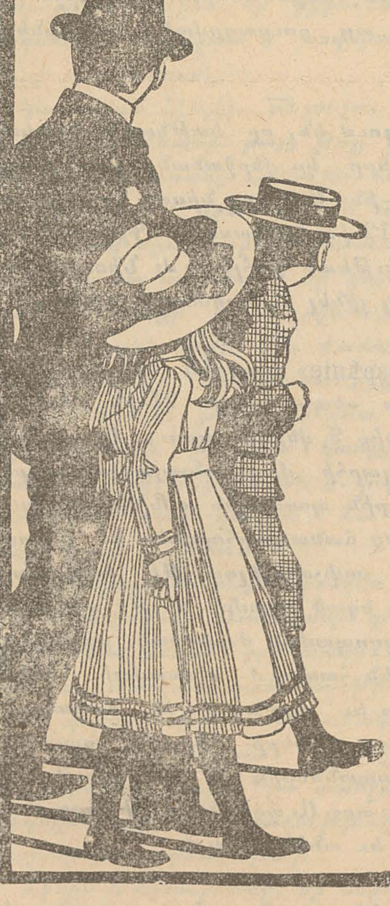

Կօնֆէտի եւ Շօկօլադի գործարան

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Առաջարկում է թարմ կարամէլ մրգէղէնից, մօնպանսէ, մարմէլադ, պաստիլա, զէֆիր եւ այլն։

Պատուէրներով դիմել գործարան. Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն, տելէֆօն № 362.

Սեփական գործարանական խանութը գտնվում է Մէյդանում, եղբ. Հէջուբեանների տանը, տելէֆօն № 772.

Մեր ապրանքները ծախվում են բոլոր կօլօնիական խանութներում։

Բագուի եւ Բագուի գաւառի համար ներկայացուցիչ է Նիկ. Սամարչեանց, Միքայէլեան փող., տ.՝ Աշումեանի։

63—100